

Nové trendy ve vývoji švédského stranického systému

MILOŠ BRUNCLÍK*

Abstract: New Trends in the Development of the Swedish Party System

The article seeks to describe and interpret recent trends within the Swedish party system. The point of departure for analysis is twofold: (1) to describe past development of patterns of cooperation and competition among Swedish political parties, (2) an examination of P. Mair's concepts on the structure of party system competition and party system change, which are applied to the Swedish case. Special attention is given to the process of formation of the right-wing as well as the left-wing blocs. The aim of the article is to explain why and under what circumstances these blocs emerged, considering the fact that these blocs were at times almost invisible, at times only slightly salient. Moreover, party cooperation often took place across bloc lines. This analysis of past trends serves as a basis for understanding up-to-date developments within the right-wing bloc and particularly left-wing parties, which – for the first time in the Swedish party politics history – have recently declared their intention to form an election alliance and even a government coalition after the 2010 parliamentary elections. The article also discusses the question of whether these trends might lead to a specific version of the two-party system.

Keywords: party system, Sweden, multipartism, bipartism, competition, coalitions

1. Úvod

Švédskému stranickému systému dominuje socioekonomická konfliktní linie, která rozděluje politické strany do dvou táborů. Toto rozdělení však nebylo vždy zcela jednoznačné. Hlavní politické strany dokázaly navzdory striktní soutěži podél dominantní konfliktní linie často spolupracovat díky tradici konsenzuálního jednání (Elder et al. 1982: 9–10). Avšak přibližně od konce 70. let, ale zejména a velmi zřetelně po prozatím posledních volbách v roce 2006, se výrazně projevují tendence ke zdůraznění rozdělení stran do dvou stranickopolitických bloků. Jednou z nejviditelnějších podob tohoto trendu je vnitřní konsolidace bloku nesocialistických stran¹ a neaktuálněji také první kroky ke zformování levicové aliance, což je v podmínkách švédského stranického systému nevidané. Cílem tohoto příspěvku je vysvětlit a interpretovat tyto nejnovější trendy z hlediska logiky historického vývoje vzorců stranické spolupráce v rámci švédského stranického systému. V této souvislosti se nabízejí 3 důležité otázky:

---

* Miloš Brunclík působí na vysoké škole CEVRO Institut a Fakultě sociálních věd UK, e-mail: milosbrunclik@centrum.cz.

(1) Jaké důvody vedly nejdříve pravicové strany a později i levicové strany k přehodnocení jejich tradiční na ostatních stranách nezávislé strategie ve volebním soupeření a k postupnému přistoupení na užší spolupráci s ideologicky blízkými stranami? Proč se např. nyní snaží Sociálnědemokratická strana vytvářet předvolební levicovou alianci, jestliže v minulosti takové modely spolupráce byly pro tuto stranu nemyslitelné? (2) Směřuje skutečně švédský stranický systém k systému dvou stran, jak to naznačují někteří švédští politologové? (3) Lze ze změn postojů švédských stran vyvozovat též změnu stranického systému obecně?

Aby nedošlo k povrchnímu zobecnění pod vlivem nedávných událostí, které se s určitým časovým odstupem mohou jevit jako méně významné, pomíjející či dokonce zanedbatelné, argumentace článku je vystavěna na širším základě. První směr argumentace, který odpovídá na první otázku, se opírá o historickou deskripci spolupráce a soutěže politických stran uvnitř i napříč oběma politickými bloky švédského stranického systému, sleduje klíčové vývojové trendy a vyzdvihuje rozhodující momenty pro pozdější vývoj. Příspěvek se také věnuje alternativám budoucího vývoje švédského stranického systému a kriticky hodnotí úvahy o potenciálním vývoji k bipartismu. Druhý směr využívá 2 teoretických konceptů Petera Maira: (1) koncept vzorců stranické spolupráce a soutěže, se kterým velmi úzce souvisí; (2) pojetí změn stranického systému. Mairův přístup logicky odpovídá Sartoriho (2005: 55) pojetí stranických systémů jako interakcí vyplývajících z mezistranické soutěže. Faktické fungování stranických systémů a chování politických stran se nejzřetelněji odrážejí právě ve vzorcích soutěže a spolupráce mezi politickými stranami. Oba Mairovy koncepty jsou využity při zodpovězení třetí otázky.

2. Klasický švédský stranický systém²

Nezbytným předpokladem pro následující analýzu je popis podoby švédského stranického systému.³ Ve srovnání s jinými západoevropskými či skandinávskými stranickými systémy je struktura švédského systému poměrně jednoduchá. Současný systém stran zahrnuje 5 tradičních subjektů, které daly vzniknout tzv. klasickému pětistranickému modelu (Berglund a Lindström 1978: 16), a 2 nové strany. Mezi „staré“ strany náleží: Sociálnědemokratická strana práce Švédska (*Sveriges socialdemokratiska arbetareparti*, SAP); Levicová strana (*Vänsterpartiet*), která vznikla jako Komunistická strana;⁴ Umírněná sjednocená strana (*Moderata Samlingspartiet*), která vznikla jako Konzervativní strana;⁵ Liberální strana (*Folkpartiet liberalerna*) a Strana středu neboli centristé⁶ (*Centerpartiet*), kteří mají své počátky ve Farmářském svazu (*Bondeförbundet*). Novými stranami je Strana zelených (*Miljöpartiet de Gröna*), která získala parlamentní křesla poprvé v roce 1988, a Křesťansko-demokratická strana (*Kristdemokratiska Samhällspartiet*), která získala parlamentní zastoupení v roce 1991. Švédsko bylo po celá desetiletí uváděno jako příklad velmi stabilního či dokonce „ultrastabilního“, resp. nejvíce „zamrzlého“ stranického systému. Zvláště tomu tak bylo do konce 70. let, ale i poté (Stjernquist 1966: 146, Berglund a Lindström 1978: 74, Bergström 1991: 8, Ruin 1996: 61–3), ačkoli s příchodem Strany zelených do parlamentu v roce 1988, kdy se ve švédském parlamentu objevila zcela nová strana po více než šesti desetiletích, někteří politologové hovořili o rozpadu tradičního švédského pětistranického modelu (Holmberg 1992: 22; viz také Lane et al. 1993: 226). Od vzniku moderního stranického systému, který vykrytalizoval

na začátku 20. let, kdy se etabloval pátý komponent stranického systému – Komunistická strana, se soutěž stran odvíjela od dodnes dominantní socioekonomické konfliktní linie. Švédský stranický systém byl proto tradičně považován za výborný příklad jednodimenzionálního systému (Berglund a Lindström 1978: 17, Vedung 1988: 81, Bergström 1991: 8). Ačkoli zřetelně vzrostl význam postmateriálních témat, socioekonomická konfliktní linie nadále dominuje švédské politice.⁷

Popis švédského stranického systému není možný bez alespoň stručné zmínky o Sociálnědemokratické straně (SAP), která se stala nejsilnější stranou švédského stranického systému v roce 1917 a od té doby nebyla ve volbách nikdy poražena.⁸ Tato strana také po většinu období byla ve vládě. V období 1928–2008 strávila ve vládě celkem 65 let: od roku 1932 do roku 1976 (s krátkou přestávkou v roce 1936) a pak v letech 1982–91 a 1994–2006. Přibližme si nejdůležitější důvody pro dominanci SAP ve švédské politice. (1) Specifický typ parlamentarismu, který funguje i v některých dalších zemích (např. Dánsko, Nový Zéland). Tento systém se nazývá „negativní parlamentarismus“. V systémech tohoto typu není třeba, aby nadpoloviční většina poslanců odhlasovala důvěru nové vládě. Důležitá tu je jen jedna podmínka: proti vládě nesmí hlasovat nadpoloviční většina všech poslanců. Ve Švédsku funguje negativní parlamentarismus v podstatě od počátku parlamentního režimu (viz Brusewitz 1929: 324). Sice zde po volbách probíhá od doby přijetí nové ústavy v roce 1975 formální hlasování o osobě premiéra, kterého nominuje po konzultaci se zástupci politických stran předseda parlamentu, avšak není třeba, aby získal aktivní hlasy nadpoloviční většiny poslanců (Braun 2002: 58). Pokud absolutní většina parlamentu nehlasuje *proti* navrženému premiérovi (tj. proti jeho kabinetu), může se navržený premiér a jím jmenovaný sbor ujmout vlády.⁹ Jedním z důsledků tohoto systému je, že se zde mohou vyskytovat poměrně stabilní a efektivně působící menšinové vlády (Bergman 1993: 285). Krajním případem byla menšinová vláda liberálů v letech 1978–9, která měla aktivní podporu pouze 39 poslanců Liberální strany (11 % všech poslanců), přesto byla poměrně úspěšná (Mattson 1996: 156, Sterzel 1999: 57).

(2) SAP byla společně s liberály aktivním zastáncem prosazení všeobecného volebního práva a parlamentní demokracie ve Švédsku v letech 1917–21, čímž si vydobyla značnou popularitu mezi širokými vrstvami obyvatelstva, které dokázala navíc oslovit klasickými sociálnědemokratickými idejemi sociální spravedlnosti a rovnosti, které se opíraly o osvícenské ideje: racionalismus, optimismus, vzdělání, víru v pokrok, vědu, aj. (Larsson 1994). Tyto humanistické ideje zakořenily velice hluboko ve švédském vědomí (Sainsbury 1993: 42). (3) Tento ideový potenciál dokázala strana ve společnosti velmi účinně posilovat a využívat i po organizační stránce. Podařilo se jí vybudovat rozsáhlou strukturu masové strany a úzce spolupracovat se silnými a též dobře organizovanými odbory (LO) a tím efektivně mobilizovat volební podporu (Einhorn a Logue 1988: 170, Sainsbury 1993: 39). (4) SAP ovšem byla ve svém praktickém počínání velmi pragmatická. Dokázala oslovovat tradičně i nedělnické vrstvy (např. lesníky, rybáře), postupně spojila svůj program s organizací *catch-all* typu (Kirchheimer 1966) a začala přitahovat stále důležitější a početně rostoucí střední třídu (Arter 1999a: 58 a 76). Průlom mezi střední vrstvou se uskutečnil mezi lety 1956 a 1968 (Sainsbury 1991: 51). Strana byla ve svém programu relativně umírněná. Velmi brzy se distancovala od ortodoxního marxismu, uvědomovala si, že základem úspěchu a bohatství švédské společnosti je průmysl a svobodné podnikání. Hlavní břímě daňové zátěže nebylo uvaleno na průmysl, ale na fyzické osoby. Není bez zajímavosti, že Švédsko bylo mezi roky 1870 a 1970 po Japonsku nejrychleji

se rozvíjející zemí, pokud jde o růst HDP. Strana byla jednoduše úspěšná (Einhorn a Logue 1988: 166). Švédsko se vyhnulo oběma světovým válkám a postupně se rozvinulo ze země emigrantů¹⁰ v jednu z nejbohatších zemí na světě. Sociálnědemokratický koncept „domova pro lidi“ (*folkhemmet*) založený na rovnosti a inkluzi dokázal trvale přitahovat rozhodující část voličů. (5) Sociální demokracie si udržovala své dominantní postavení kvůli konfiguraci politických stran (Ruin 1969: 86). SAP většinou zaujímalá pivotální pozici a byla schopna účinně spolupracovat s Komunistickou stranou. V některých oblastech zase spolupracovala s jednou či více pravicovými stranami, a zvyšovala si tak míru své vyjednávací svobody (Mattson 1996: 220). Zejména však profitovala z nejednotnosti nesocialistické opozice (Borre 1984: 339, Sainsbury 1993: 39) a její tradiční neschopnosti zformovat koherentní alternativu vůči vládnoucí straně (Sainsbury 1991: 32, Einhorn a Logue 1988: 195). (6) Důležitým institucionálním prvkem, který vedle negativního parlamentarismu posiloval pozici SAP, byla existence dvoukomorového parlamentu. Horní komora, která existovala až do roku 1970, byla volena nepřímou zástupci regionů, kde měla SAP tradičně silné pozice (Strøm a Bergman 2005: 327). Horní komora parlamentu byla důležitá pro proces formování a fungování vlád z toho důvodu, že o rozpočtu rozhodovalo hlasování obou komor parlamentu (Braun 2002: 48). Posledním důležitým důvodem byla schopnost inovace a revitalizace sociálnědemokratického programu, kterým strana musela reagovat na pokles počtu manuálně pracujících, vstup do EU či na vzrůst významu postmateriálních témat (Sainsbury 1993: 39).

Pokud jde o Komunistickou stranu, její koaliční potenciál byl malý, ale voličská podpora stabilní. V klíčových hlasováních téměř vždy podpořila SAP, a to buď z přesvědčení, nebo jednoduše kvůli tomu, že pád sociálnědemokratické vlády by mohl vést ke vzniku vlády pravice (blíže viz Ersson 2005: 60). Součástí levicového bloku jsou také zelení, ačkoli se zpočátku snažili profilovat jako strana stojící mimo levice a pravici (Bennulf a Holmberg 1990: 167). Tato malá strana se zformovala v roce 1981, mj. z odporu vůči jaderné energii (blíže viz Gahrton 1981: 51–7, Vedung 1988: 99, Wörlund 2005: 241–2).

Pokud jde o nesocialistické strany, tradičními rivaly, později partnery byli liberálové, umírnění a centristé. V různých dekádách dominovala nesocialistickému bloku jedna z nich (liberálové na přelomu 40. a 50. let, centristé v 70. letech a umírnění ve 20. a 30. letech a pak od 80. let do současnosti). Umírnění jsou liberálně-konzervativní politickou stranou, která stojí na pravé straně politického spektra. Liberálové jsou středopracivovou stranou, která oscillovala mezi klasickým (např. na počátku 80. let) a sociálním liberalismem, avšak téměř vždy s důrazem na zachování hlavních pilířů sociálního státu (blíže viz Malmström 2005: 137). V roce 2002 se překvapivě chopila tématu zpřísnění podmínek pro imigraci. Toto téma znamenalo od roku 1994, kdy v parlamentních volbách neuspěla do té doby relativně populární a krajně populistická Nová demokracie,¹¹ tabu či přinejmenším zůstalo depolitizovanou otázkou (např. Aylott 2002: 2, Widfeldt 2003: 781). Centristé původně vznikli jako Agrární svaz, který hájil zájmy zemědělců. Pod vlivem rapidního poklesu zemědělského stavu prodělala strana na konci 50. let úspěšnou transformaci v modernější nesocialistickou stranu, které se podařilo oslovit i městské obyvatelstvo a která zdůrazňovala otázky decentralizace a životního prostředí (Särilvik 1970: 254, Hancock 1998: 465, Hadenius 2003: 117). Křesťanští demokraté se stali parlamentní stranou v roce 1991 a představují velmi umírněnou křesťansky inspirovanou středopracivovou formaci (blíže Richard a Demker 2005: 191).

3. Mairův koncept modelů stranické spolupráce a soutěže

Východiskem pro analýzu švédského stranického systému je všeobecně přijímané pojetí stranického systému definovaného prostřednictvím interakcí, které jsou výsledkem mezistranické soutěže (Sartori 2005: 55; viz také Smith 1989a: 349; Laver 1989: 302; Wolinetz 2006: 53). Interakce politických stran se nejlépe zrcadlí ve vzorcích spolupráce a konfliktu na parlamentní a vládní úrovni. Tento přístup rozpracoval Peter Mair (1998, 2006), který oprávněně považuje výzkum vzorců soutěže a spolupráce za klíčovou složku analýzy stranických systémů. Protože se Mairův koncept stranické soutěže a spolupráce nedočkal v českém politologickém prostředí většího ohlasu, alespoň ve stručnosti si jej přiblížme.

Mair postuloval 3 hlavní složky modelů spolupráce a soutěže. První proměnnou je model vládní alternace, který může v praxi nabývat tři podoby: (a) úplná alternace (*wholesale alternation*), (b) částečná alternace (*partial alternation*) a (c) absence alternace (*non-alternation*). Druhá proměnná v rámci modelů a spolupráce se týká otázky, zda stranické alternativy pro složení vlád zůstávají stabilní či nikoli. Zde lze rozlišovat mezi novátorskými (*innovative*) a tradičními (*familiar*) vládními formulemi. Vládní formule je určitá kombinace stran, které po volbách tvoří koalice (popř. jednobarevné vlády). Poslední proměnnou je míra uzavřenosti přístupu pro vstup do vládní koalice. Pokud je běžné, že se vlády ujímá stále tentýž okruh politických stran, přístup do vlády je uzavřený. Naopak, jestliže je přístup do vlády umožněn všem či téměř všem, přístup do vlády je otevřený. Na základě kombinace těchto tří proměnných lze rozlišovat mezi uzavřeným a otevřeným modelem stranické soutěže a také mezi dvěma typy stranických systémů: otevřenými a uzavřenými. Mairův přístup shrnuje následující přehled.

proměnná	uzavřená soutěž	otevřená soutěž
vládní alternace	úplná/absence alternace	částečná
vládní formule	tradiční	novátorská
přístup do vlády	uzavřený	otevřený

Zdroj: Mair 1998: 199, Mair 2006: 66

V úvodu příspěvku byla položena otázka změny stranického systému. Mair ji definuje jako „změnu ve struktuře stranické soutěže“ (Mair 2006: 65). Toto pojetí principiálně odpovídá přístupu G. Smitha, který navrhl nejdříve stanovit „klíčové rysy“ stranického systému, které jsou „podstatné pro způsob, kterým systém funguje a [...] které jsou nejvíce odolné vůči změně“ (Smith 1989b: 161). Pak je nutné sledovat, zda a jak se tyto rysy mění (viz také Arter 1999b: 149–162). Změna stranického systému tedy předpokládá změnu v převažujících vzorcích soutěže a spolupráce (tj. přechod od tradičních k novátorským formulím či naopak, převažující výskyt částečné vládní alternace vůči předchozímu vzorci úplné/absence alternace a naopak, změna přístupu do vlády z otevřeného na uzavřený a naopak). Mairův koncept je aplikován na švédský případ v kapitole 5.

4. Vývojové trendy ve spolupráci politických stran¹²

V následující části stati se zaměříme na analýzu vývoje vztahů mezi politickými stranami, resp. bloky politických stran.

4.1 Spolupráce levicových stran (SAP, Levicová strana, Strana zelených)

Za celou dobu fungování moderního švédského stranického systému nedošlo nikdy ke spolupráci těchto stran na vládní úrovni. Obě menší levicové strany se staly tzv. podporujícími stranami (*stödparti*)¹³ pro sociálnědemokratické menšinové kabinet. Berglund a Lindström trefně poznamenávají, že se SAP mohla vždy spolehnout na Komunistickou stranu (dnes Levicová strana), která musela „volit menší ze dvou zel v kritických chvílích: raději se zdržet hlasování než sesadit sociálnědemokratickou menšinovou vládu“ (Berglund a Lindström 1978: 155, Särilvik 2002: 251), což by otevřelo cestu k moci nesocialistickým stranám. Většina formálně menšinových vlád SAP byla de facto většinovými vládami či jak Strøm uvádí „skrytými většinovými vládami“, a to právě díky spolehlivé podpoře komunistů.¹⁴

Komunisté se postupně vůči Sociální demokracii stavěli kritičtěji, zejména po roce 1982. V letech 1976–82 byly u moci nesocialistické strany. V této době se blízký vztah mezi SAP a komunisty do určité míry rozvolnil, také zčásti proto, že SAP v letech 1974–5 a v roce 1981 spolupracovala s liberály a centristy na důležitých daňových reformách. Podpora komunistů ve vztahu k SAP se stala méně samozřejmou (Mattson 1996: 149–162). Tento trend vyvrcholil ve vládní krizi v roce 1990, kdy komunisté odmítli podpořit balíček klíčových reforem a nepopulárních opatření, která měla omezit veřejné výdaje v době právě probíhající ekonomické krize. Sociálnědemokratický premiér Ingvar Carlsson byl proto nucen podat demisi (Hadenius 2003: 195; viz také Mattson 1996: 158; Lewin 1999: 188). Zpočátku se SAP pokoušela vyjednávat podporu se Stranou zelených, ale jejich požadavky byly nakonec odmítnuty a označeny za nerealistické (Wörlund 2005: 251). Po jedenácti dnech se Carlsson znovu ujal vedení vlády. Nová vláda¹⁵ nakonec získala podporu komunistů (Levicové strany) výměnou za kompromisy v reformním balíčku (Mattson 1996: 167). I další sociálnědemokratické vlády I. Carlssona (1994–6) a Görana Perssona (1996–2006) byly v řadě ohledů závislé na podpoře Levicové strany, avšak tato strana nikdy nebyla považována sociálními demokraty za důvěryhodného partnera pro vytvoření vládní koalice (Bergman 2003: 198). SAP tradičně těžila ze své pivotální pozice. Strategickou výhodou sociálnědemokratických kabinetů bylo, že „strana potřebovala podporu pouze od jedné z ostatních stran a že se opozice nacházela na obou stranách pravolevého spektra, a také fakt, že se občanské strany nejevily jako sjednocená alternativa vůči vládě“ (Mattson 1996: 153). Socialisté se tak mohli spoléhat na *ad hoc* legislativní koalice s různými stranami. Pozice SAP se významně ztížila po volbách v roce 1998, kdy získala pouze 36% hlasů a kdy byla nucena vyhledávat podporu současně u obou podporujících stran (Sterzel 1999: 118). Strana zelených se snažila tohoto momentu využít a požadovala ministerská křesla (Wörlund 2005: 249, Braun 2006: 55). Tato situace a požadavky Strany zelených se opakovaly i po volbách v roce 2002, kdy měli sociální demokraté a obě podporující strany pouze 174 mandátů (Widfeldt 2003: 784, Arter 2006: 241). Zelení dokonce hrozili, že budou hlasovat proti vládě SAP, pokud nebudou součástí vládní koalice. SAP se nakonec podařilo uhájit svou představu o jednobarevné menšinové vládě výměnou za

detailní program (Aylott a Bergman 2004: 9, von Sydow 2004: 28, Wörlund 2005: 249–51) i právo veta v ekonomických otázkách pro obě podporující strany (Carlbohm 2006).¹⁶ Pozici SAP posilovala mj. vnitřní pnutí uvnitř Strany zelených, ve které proti sobě stálo pragmaticky orientované vedení a více programově a idealisticky zaměřené členstvo, které považuje případné členství strany ve vládě SAP za problematické (Aylott a Bergman 2004: 20). V roce 2008 se zrodily iniciativy k užší spolupráci levicových stran, které hovoří o společné vládní koalici po volbách v roce 2010 (viz níže).

4.2 Spolupráce napříč politickým spektrem

Pokud jde o spolupráci mezi stranami levice a pravice, ta se ve Švédsku také hojně vyskytovala, avšak na vládní úrovni tomu bylo pouze v průběhu válečných let 1939–45, kdy byla u moci koalice čtyř nekomunistických stran, a také v případě koalice centristů a SAP v letech 1936–9 a 1951–7. Spolupráce těchto dvou stran nebyla však příliš přívětivě přijímána voliči. Ve volbách v roce 1956 obě vládní strany oslabily, stejně tak jako ve volbách v roce 1998, před kterými se centristé stali podporující stranou pro sociální demokraty. Na legislativní úrovni byla spolupráce mezi Sociální demokracií a nesocialistickými stranami daleko běžnější, např. při řešení krizových okamžiků (spolupráce SAP a centristů v roce 1933) (Hadenius 1997: 46–50, Möller 2004: 126–7), v parlamentních výborech (Bergman 2003: 201), ve formě pravidelných setkání předsedů a představitelů stran (Amilon 1963: 279), při důležitých daňových reformách (např. dohody z Haga z let 1974–6 mezi Sociální demokracií, centristy a liberály) (Möller 1986: 26) či při přijetí „daňové reformy století“ z roku 1989 uzavřené mezi SAP a liberály (Hadenius 2003: 192). Avšak i v 90. letech se projevovaly snahy o překlenutí pravolevé osy. V roce 1990 předseda liberálů Bengt Westerberg hlásal tezi o konci blokové politiky (Sterzel 1999: 116, Westerberg 2004: 133). V letech 1994–8 se hlavním legislativním partnerem, resp. podporující stranou pro vládu Sociální demokracie stali centristé (von Sydow 2004: 27). Tento model spolupráce obecně více vyhovoval SAP, která se tak mohla řídit heslem „rozděluj a panuj“ (Sainsbury 1991: 32).

4.3 Vývoj v rámci nesocialistického bloku

Vývoj uvnitř tohoto bloku během několika posledních desetiletí lze považovat za jednu z nejdůležitějších změn švédského stranického systému. Spolupráce pravicových stran nebyla v žádném případě samozřejmostí. Tento blok se formoval pouze velmi pozvolně a postupně (viz např. Möller 1986, Einhorn a Logue 1988: 193, Strøm a Bergman 2005: 289). Tradičně se nabízely pravicovým stranám 2 alternativy: buď individuálně spolupracovat s dominantní SAP a vynutit si zajištění zájmů svých voličů, anebo postupovat koordinovaně a vytvořit pravicovou alternativu vůči SAP (Einhorn a Logue 1988: 182). Druhá z možností se postupně ukázala jako životaschopnější.

V první fázi moderního stranického systému ve Švédsku před zavedením všeobecného volebního práva v roce 1921 liberálové spolupracovali se sociálními demokraty, kteří tak společně prosazovali parlamentarismus a všeobecné volební právo. Proti nim stáli konzervativci (dnes umírnění). Poté se tato aliance rozpadla a dominantní konfliktní linií se stala socioekonomická dimenze (Möller 2004: 91). Avšak i ve 20. a 30. letech se liberálové a konzervativci

považovali navzájem za hlavní soupeře (Möller 1986: 18, Möller 2004: 129). Dvojblokové pojetí švédské politiky dostalo jasné kontury až v roce 1976, kdy se nesocialistické strany ujaly vlády (Bergström 1991: 9). Hlavní překážkou, která stála v cestě spolupráci 3 pravicových stran, byla poměrně výrazná programová vzdálenost mezi centristy a liberály na jedné straně a konzervativci na straně druhé (Möller 2004: 128). Druhou překážku představovala historicky podmíněná vzájemná nedůvěra a také snaha udržet si svůj specifický politicko-ideologický profil a úzkou vazbu na příslušný společenský sektor (Arter 1999a: 58). Tyto strany spojovala pouze jejich společná opozice proti vládnoucí SAP (Möller 1986: 10). Celková ekonomická situace ve Švédsku po druhé světové válce byla velmi příznivá, o čemž svědčí mj. extrémně nízká nezaměstnanost. Opozice nedokázala nabídnout přitažlivou alternativu ve vztahu k sociálnědemokratické vládě (Stjernquist 1966: 142). Ještě v letech 1951–7 fungovala koalice sociálních demokratů a centristů. Tato vládní koalice byla těžkou ranou pro konzervativce a liberály. Tato koalice se rozpadla kvůli jednomu nejdiskutovanějšímu a nejdůležitějšímu konfliktu mezi švédskými politickými stranami v druhé polovině 20. století: penzijní reforma (blíže viz Hadenius 2003: 113–9). V nastalé vládní krizi připadla důležitá role kompetenčně velmi slabě vybavenému panovníkovi, který započal vyjednávání s představiteli hlavních politických stran. První diskutovanou variantou byla velká koalice všech parlamentních stran s výjimkou komunistů (tak jak tomu bylo v průběhu druhé světové války). Tage Erlander, vůdce sociálních demokratů, tuto alternativu odmítl. Král poté vyzval představitele liberálů a konzervativců k pokusu o sestavení trojkoalice pravicových stran, které v té době disponovaly těsnou parlamentní většinou. Tuto alternativu odmítl centristé, kteří nepovažovali za vhodné během tak krátké doby přejít z koalice SAP ke koalici s pravicovými stranami.¹⁷ Jediným východiskem se tak stalo klasické řešení: menšinová vláda SAP (Möller 1986: 11 a 20, Möller 2004: 162, Hadenius 2003: 117). Ačkoli pád rudozelené koalice v roce 1957 nevedl ihned k užší spolupráci pravicových stran, tento vzorec vládní spolupráce se již nikdy neopakoval. Na konci 50. let se tak nesocialistickým stranám otevřely 2 zásadní cesty¹⁸ pro spolupráci: (1) spolupráce všech 3 nesocialistických stran ve volební alianci, případně i na vládní úrovni,¹⁹ a (2) užší spolupráce středových stran, tj. centristů a liberálů.

4.3.1 Spolupráce středových stran (centristé a liberálové)

Spolupráce středových stran se vyvíjela de facto paralelně s aktivitami, které postupně vedly k alianci všech 3 pravicových stran. Ačkoli se první výrazné hlasy ke spolupráci obou středových stran objevily již v roce 1957 (Möller 1986: 17), skutečným impulsem pro tuto alianci byla politika konzervativců, kteří před volbami v roce 1960 požadovali redukci výdajů na sociální služby. Sociální demokraté využili této liberálně-ekonomické rétoriky k varování před nebezpečím podryvání sociálního státu. Bertil Ohlin (předseda liberálů) a Gunnar Hedlund (předseda centristů) se společně od návrhů konzervativců distancovali prostřednictvím tzv. středové deklarace (*mittendeklaration*) v roce 1960. Oba předsedové stran ujišťovali veřejnost, že v žádném případě nemají v úmyslu omezovat stát blahobytu (Möller 1986: 22). V roce 1965 obě strany zformovaly „středovou delegaci“ (*mittendelagation*), která dala vzniknout pracovním skupinám a dalším společným orgánům s cílem posílit vzájemnou alianci, která vedla například k vytvoření stínového kabinetu i společného volebního progra-

mu pro volby v 60. letech (např. „Středová spolupráce '68“, *Mittensamverkan '68*). Gunnar Hedlund a Sven Wedén, straničtí předsedové obou stran, vedli společnou volební kampaň na mnoha volebních shromážděních (Möller 1986: 78). Středové strany ale svého cíle, tj. nabídnout odpovídající protiváhu a alternativu k SAP, nedosáhly. Ve volbách neposilovaly a jejich spolupráce v následujícím období začala upadat. Poprvé od roku 1964 nebyl pro volby v roce 1973 sestaven společný volební program. Liberální strana utrpěla ve volbách porážku a mnoho jejích členů mělo značné obavy ze zvažované fúze obou stran (Möller 1986: 87, Arter 2006: 239). Středová aliance nakonec úspěšná nebyla, ačkoli obě strany nadále spolupracovaly v parlamentu. Je hodnocena jako unikátní forma spolupráce, která se v tak úzké a intenzivní podobě nikdy předtím a prozatím ani potom neobjevila (Möller 1986: 89–90).

4.3.2 Třístranická spolupráce

Spolupráce tří stran se postupně projevila jako vhodnější strategie za účelem porážky Sociální demokracie. Již v roce 1944 volal předseda konzervativců Fritiof Domö po překonání překážek uvnitř nesocialistického bloku. Tato iniciativa však úspěšná nebyla, protože obě středové strany považovaly konzervativce za příliš pravicovou stranu a raději přistoupily ke společné spolupráci v 60. letech, mimo jiné také proto, aby konzervativce neutralizovaly. Centristé se v 50. letech dokonce snažili profilovat jako středová strana, která stojí mimo oba bloky, a dokonce vstoupili do koalice se Sociální demokracií (1951–7) (Möller 1986: 44). Jistým úspěchem občasných iniciativ k vytvoření trojkoalice bylo vytvoření společné volební koalice v roce 1964, která kandidovala ve čtyřech velkých jihošvédských městech (Malmö, Lund, Helsingborg, Landskrona) pod názvem „Občanské sdružení“ (*MBS – medborgerlig samling*). Cílem tu bylo sjednotit tři nesocialistické strany a svrhnout socialistickou vládu (Stjernquist 1966: 126; viz také Arter 1999a: 211). MBS se sice podařilo získat 3 mandáty, ale de facto pouze na úkor jednotlivých nesocialistických stran, které se cítily touto aliancí ohroženy. Činnost MBS tak byla v praxi ukončena (Möller 1986: 30). Cestu k trojkoalici naplno otevřely až 4 důležité skutečnosti: (1) Re-orientace konzervativců, kteří změnili oficiální název na Umírněnou sjednocenou stranou v roce 1969 a také se snažili přiblížit svůj program programům liberálů a centristů. (2) Re-orientace v rámci Centristické strany, ve které ve vedení strany vystřídal G. Hedlunda po 23 letech Thorbjörn Fälldin v roce 1971. Zatímco Hedlund byl dlouholetým blízkým partnerem sociálnědemokratického předsedy T. Erlander, Fälldin byl tvrdým kritikem Sociální demokracie a stavěl se vůči SAP více konfrontačně než jeho předchůdce (Möller 2004: 132). (3) Krach středové spolupráce. (4) Velmi dlouhé období, které strávily nesocialistické strany v opozici (Möller 1986: 157). Nesocialistické strany si uvědomily, že jejich individuální iniciativy se neukázaly jako úspěšné a že jedinou možnou cestou je pouze koordinovaný postup.

V 70. letech byla zjevná snaha tří stran koordinovat svou taktiku. Strany trojkoalice prohlašovaly, že pokud dostanou ve volbách dostatek hlasů, vytvoří trojstranickou vládu, čímž poprvé v historii nabídl voličům koherentní alternativu vůči socialistické vládě (Bergström 1991: 10). V roce 1971 stanuli poprvé představitelé 3 stran na společné tiskové konferenci, kde představili společný program pro několik oblastí. To byl velký zlom ve švédské politice (Möller 1986: 97–8, Möller 2004: 200, Vedung 1979: 174). Dlouholeté úsilí nesocialistických

stran se zúročilo ve volbách v roce 1976, ve kterých byla Sociální demokracie poražena, a po 40 letech byla nucena odejít do opozice. Koalice vedená T. Fälldinem však od počátku trpěla nejednotou (Möller 1986: 107–8). Hlavním problémem, který se stal koalici osudným o 2 roky později, byla otázka jaderné energie, kterou zásadně odmítali centristé, zatímco liberálové a umírnění preferovali další provozování jaderných elektráren ve Švédsku. Koalici vystřídal jednobarvná menšinová vláda liberálů, která měla aktivní podporu pouze svých 39 poslanců, zatímco počet hlasů proti vládě byl daleko vyšší. Rozhodujícím faktorem však bylo, že se 215 poslanců centristů a Sociální demokracie zdrželo hlasování o vládě, která se tak mohla ujmout funkce (Sterzel 1999: 104). Po volbách v roce 1979 byla opět ustavena vláda tří nesocialistických stran. O dva roky později ovšem z koalice vystoupili umírnění kvůli nesouhlasu s dohodou liberálů a centristů se sociálními demokraty na daňové reformě (Braun 2002: 52). V roce 1982 již Sociální demokracie volby vyhrála a ujala se vlády.

Zatímco v roce 1976 vedly jednotlivé nesocialistické strany své individuální kampaně a nevstupovaly do voleb s jednotným programem (Ruin 1996: 69), ve volbách v roce 1991 tomu již bylo naopak. Trojkoalice uspěla a podruhé v historii vystřídal sociální demokraty ve volbách. Premiérem se stal předseda umírněných Carl Bildt (Hancock 1998: 497). Tentokrát se stala součástí koalice navíc Křesťansko-demokratická strana. Problémem této koalice byla nepříznivá ekonomická situace Švédska v první polovině 90. let a také fakt, že tato koalice byla menšinová, a z tohoto důvodu byla nucena spolupracovat s populistickou Novou demokracií. Ta byla ochotna podporovat vládu v ekonomické oblasti (Widfeldt 1995: 207), zatímco v bezpečnostních otázkách a otázkách evropské integrace vláda spolupracovala se sociálními demokraty (von Sydow 2004: 26, Braun 2006: 53). Tyto dva negativní faktory se po volbách v roce 2006 neprojeví. Pravicové strany zahájily formálně spolupráci už v roce 2004, kdy vytvořily volební alianci s názvem „Aliance pro Švédsko“ (*Allians för Sverige*) (např. Bolin a Aylott 2007: 625, Arter 2006: 253), a o dva roky později publikovaly společný volební manifest.²⁰ Aliance uspěla, překonala svou tradiční nejednotnost a ujala se vlády pod vedením předsedy umírněných Frederika Reinfeldta. Čtyřlístek nesocialistických stran zvítězil poprvé v historii nad Sociální demokracií v době ekonomické prosperity a navíc si zajistil většinovou podporu svých poslanců v parlamentu (blíže viz např. Bolin a Aylott 2007: 621, Brunclík 2006).

5. Vzorce spolupráce a soutěže

Z hlediska Mairovy koncepce analýzy modelů soutěže je patrné, že švédský stranický systém vykazuje stabilně a jednoznačně rysy uzavřené soutěže. Od roku 1928, kdy se dá hovořit o konsolidaci moderního stranického systému, se vystřídal celkem 38 vlád. Lze identifikovat pouze 9 úplných alternací (24 %) a 8 částečných alternací (21 %). Poslední částečná alternace proběhla v roce 1981 (kdy trojkoalice nesocialistických stran opustili umírnění), což lze přičítat větší míře koheze jednotlivých stranických bloků v posledních 2–3 dekadách. Ve 21 (55 %) případech k žádné alternaci nedošlo, zvláště díky dominanci SAP. Podíváme-li se na vládní formule, pouze 8 (21 %) z nich bylo novátorskými. Přirozeně se novátorské formule uskutečňovaly zejména v období krátce po konsolidaci stranického systému, poslední z nich pochází

z roku 1991, kdy se ustavila vláda 4 nesocialistických stran. Avšak i tato formule odpovídá tradičním vzorcům spolupráce, jen s tím rozdílem, že vládu zformovaly 4 nesocialistické strany místo dosavadních tří. Pokud jde o přístup do vlády, pouze křesťanským demokratům se z obou nových stran podařilo vstoupit do vládní koalice, zatímco přístup Levicové straně a nověji i zeleným byl vždy odepřen.

Pokud jde o otázku změny stranického systému, za klíčový rys švédského stranického systému lze označit jeho uzavřenost (převažující tradiční vládní formule, úplné či žádné alternace, trvalé vyloučení menších levicových stran z vládních alternativ), dvojblokové uspořádání a menšinové vlády SAP. Z tohoto hlediska tradičně vykazoval švédský stranický systém rysy kontinuity. Jen velmi pozvolna došlo ke konsolidaci bloku nesocialistických stran, která je považována za nejdůležitější změnu v rámci švédského stranického systému (Arter 1999b: 148). Současná aliance je pevnější než v letech 1976–82 a 1991–4. Spory, které vedly k pádu vlád v roce 1979 (nukleární energie) a 1981 (otázka daňové politiky), dnes pravděpodobně pád vlády nepřivodí. Od roku 1976, kdy byla sestavena první historická aliance nesocialistických stran, až do současnosti nedošlo k výraznější změně struktury soutěže a spolupráce, resp. stranického systému. Případná existence vládní koalice 3 levicových stran by posílila kontury blokového uspořádání švédského systému, ale současně by vedla k významné změně stranického systému: stranický systém by se částečně vychýlil ve směru otevřené struktury soutěže. Konkrétně by se jednalo o tyto změny: zaprvé, poprvé od roku 1957 by byla utvořena koaliční většinová vláda SAP. Zadruhé, tato koalice by byla první historickou levicovou koalici. Zatřetí, Levicová strana a Strana zelených by poprvé v historii získaly vládní křesla. Začtvrté, došlo by navíc k narušení vzorce menšinových kabinetů, které byly ve Švédsku jednoznačně dominantním modelem (viz tabulka 1 a příloha). Zde je třeba ovšem upozornit na fakt, že formálně sice šlo o menšinové vlády, ve většině případů, kdy vládu tvořila SAP, se však jednalo o vlády, které disponovaly díky spolehlivé podpoře Komunistické (nyní Levicové) strany parlamentní většinou. Takový vzorec spolupráce mezi vládou a podporující stranou (stranami) dává vzniknout tzv. neformální většinové koalici (Sterzel 1999: 83), resp. formální menšinové vládě (Strøm 1990: 62). Koalice 3 levicových stran by de facto kopírovala strategii pravicových stran. Následovat by mohly většinové koaliční vlády levice či pravice. Koaliční vlády nebyly doposud příliš časté: koalice SAP a centristů (1936–9 a 1951–7), celonárodní koalice všech stran mimo komunisty v období války (1939–1945) a koalice nesocialistických stran (1976–8, 1979–82, 1991–4 a od roku 2006).

Tabulka 1: Typy vlád 1928–2006

Průměrné trvání	Menšinové jednobarevné			Menšinové koalice			Většinové jednobarevné			Většinové koalice		
	počet	%	trvání	počet	%	trvání	počet	%	trvání	počet	%	trvání
25	24	65	26	2	5	26	2	5	13	9	25	25

Pozn.: % znamená podíl z celkového počtu vlád. Trvání udává průměrný počet měsíců života vlád. Vláda z roku 2006 není v tabulce zahrnuta, protože stále trvá (k 10. lednu 2009).

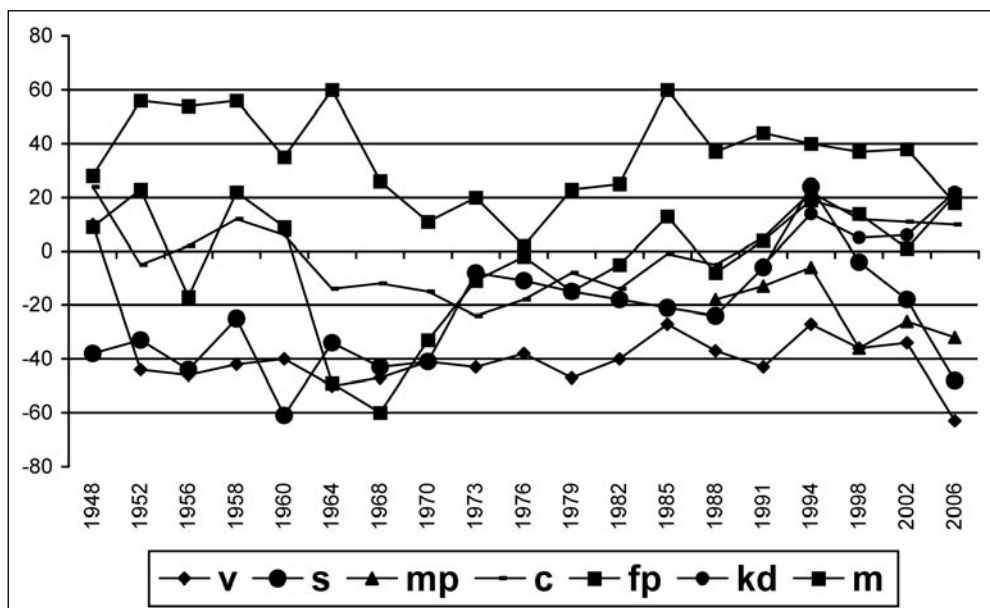
Zdroj: Vlastní kalkulace, viz též příloha

Menšinové vlády tvoří 70% vlád, jednobarevné menšinové vlády tvořily 65% všech vlád. Současně byly také překvapivě nejstabilnějšími, resp. trvalejšími než většinové koalice. Vysvětlení pro neobvyklou stabilitu menšinových vlád lze hledat ve 3 důvodech: (1) Jednalo se v drtivé většině o jednobarevné vlády SAP. V poválečné době bylo výjimkou pouze kratičké intermezzo liberálů v letech 1978–9. Obecně platí, že čím je menší počet stran ve vládě, tím je nižší riziko dezintegrace. (2) Menšinové vlády dominantní SAP disponovaly většinou přes 40% mandátů v parlamentu (*Riksdag*), poslanci strany byli velmi disciplinovaní, pozice SAP byla proto velmi silná. (3) Jednalo se o formálně menšinové vlády, ale v praxi disponovaly ve většině případů parlamentní většinou. Naopak většinové vlády byly téměř výhradně vládami koaličními a ve všech případech (s výjimkou válečné celonárodní koalice) ztroskotaly na vnitřních neshodách v programových otázkách.

6. Aktuální vývoj

Několik posledních let lze ve Švédsku pozorovat trend k posilování soudržnosti obou stranikopolitických bloků a současně také k prohlubování rozdílů mezi oběma bloky. Tento trend

Graf 1: Polarizace ve Švédsku 1948–2006

Pozn.: v – Levicová strana, s – Sociální demokracie, mp – Strana zelených, c – centristé, fp – liberálové, kd – křesťanskí demokraté, m – umírnění. Data jsou založena na obsahové analýze stranických programů (-100 extrémní levice, +100 extrémní pravice).

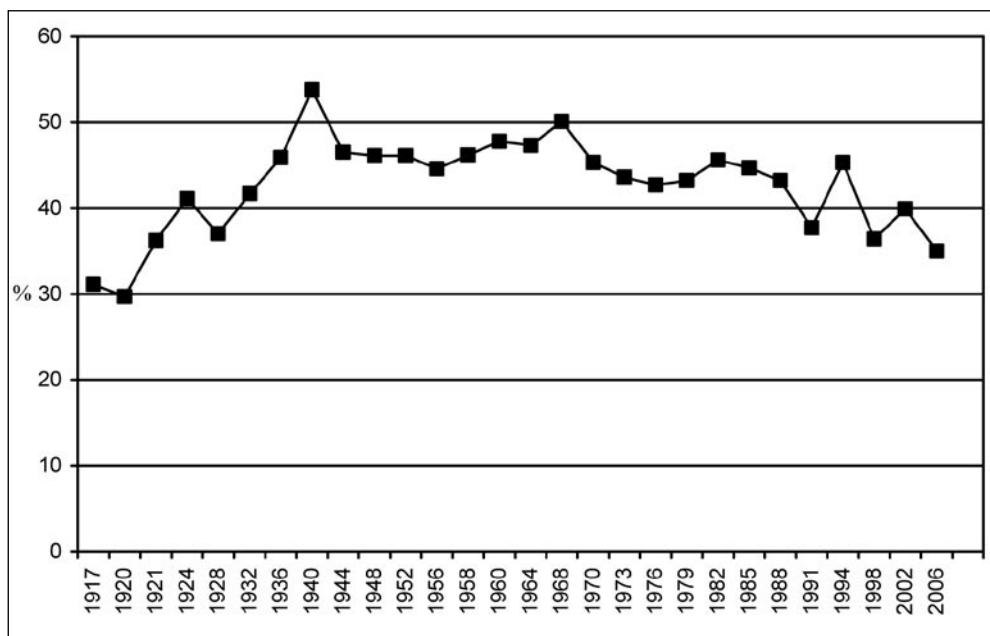
Zdroj: Bergman a Sandström 2006 (data 1979–2006), Strøm a Bergman 1992: 123 (data 1948–88)

dokládá i vývoj polarizace. Oba bloky se na pravolevé škále od sebe od roku 1994 vzdalují (viz graf 1). Řada specialistů považuje tento trend za narušení tradičního modelu konsenzuální demokracie, projev většího antagonismu a větší intenzity soutěže (Bergman a Sandström 2006, Möller 1996: 159).

Z grafu je patrná značná ideologická vzdálenost mezi stranami levice a pravice, a to zejména v prvních 2 poválečných dekádách. Velká ideologická vzdálenost také existovala tradičně mezi umírněnými a ostatními stranami pravice, což ztěžovalo jejich spolupráci. Jejich programy zřetelně konvergovaly od konce 60. let až do roku 1976, kdy 3 nesocialistické strany utvořily koalici. Umírnění se opět zřetelně přiklonili do středu ve volbách v roce 2006.

Je zřejmé, že strategie aliancí se ukazuje jako výhodná nejen pro strany pravice, ale i pro levicové strany. Nesocialistickým stranám bylo tradičně vytýkáno, že nedokážou dlouhodobě nabízet vládní alternativu vůči sociálním demokratům. Po roce 2006 se začíná tato výtka obracet a je směřována na levice. Sociální demokracie je od roku 1917 nejsilnější parlamentní stranou ve Švédsku a nadále si udržuje svou pozici. Empirické údaje však dokládají pozvolný pokles podílu voličské podpory SAP. V prozatím posledních parlamentních volbách v roce 2006 obdržela SAP pouze 35 % hlasů, což představuje nejhorší výsledek od roku 1920 (viz graf 2).

Graf 2: Sociální demokracie ve volbách (hlasů v %)

Pozn.: Švédsko má od roku 1970 jednokomorový parlament. Údaje se vztahují k dolní komoře (1917–68) a k jediné komoře parlamentu (1970–2006).

Zdroj: <http://www.scb.se>

Pro SAP bylo v posledních letech její vlády stále obtížnější zajistit si legislativní většinu. O to více roste sebevědomí obou menších stran a současně také ochota SAP ke spolupráci s nimi. Tento závěr také dokládají události z roku 2008, kdy se naplno rozpoutala diskuse o vytvoření bloku levicových stran, které měly představit jasnou alternativu vůči vládnoucímu čtyřlístku. Mluvčí Strany zelených Maria Wetterstrandová navrhla v únoru 2008, aby 3 levicové strany vytvořily volební alianci pro volby v roce 2010 (Olsson 2008b). Pro SAP by užší spolupráce s oběma menšími stranami znamenala konec dlouhodobě úspěšné strategie, která vedla k vytváření jednobarevných menšinových vlád. Přes počáteční opatrnost se k této formě spolupráce přihlásila SAP i Levicová strana (Södergren 2008). Přední představitelka SAP Marita Ulvskogová i předsedkyně strany Mona Sahlinová zdůvodnily tento záměr jako přirozené pokračování spolupráce levicových stran v posledních 10 letech a nutnosti vytvořit většinovou koalici s vědomím toho, že není příliš pravděpodobné, že by SAP sama získala většinu hlasů či alespoň 47%.

Iniciativy ke spolupráci levicových stran přinesly první hmatatelné výsledky a oficiální prohlášení v říjnu 2008, kdy SAP a Strana zelených představily plán společné dlouhodobé spolupráce s výhledem až do roku 2020. Jako cíl dále stanovily vytvořit vládní koalici po volbách v roce 2010, vypracovat společný volební manifest aj. (SAP 2008a). Důvodem vynechání Levicové strany byly neshody v oblasti ekonomické politiky (Vänsterpartiet 2008; viz také Carlbom 2008; Karlsson 2008). Dalším důvodem může být, že M. Sahlinová se snaží o to, aby v příštích volbách SAP získala zpět středové voliče, což by s Levicovou stranou bylo obtížnější (Brors 2008). M. Sahlinová však po nátlaku uvnitř strany²¹ nakonec svůj postoj přehodnotila a prohlásila, že SAP si nebude zavírat dveře pro spolupráci s Levicovou stranou (Molin 2008), která následně učinila v zájmu spolupráce se svými potenciálními partnery programové ústupky, zejména v oblasti fiskální politiky. Výsledkem pokračujících diskusí levicových stran bylo odstranění vzájemných třecích ploch a zejména podle slov Mony Sahlinové „historická“ společná tisková konference v prosinci 2008, na které trojice stran představila svůj záměr vytvořit po volbách v roce 2010 společnou vládní koalici se stejným heslem jako v případě říjnové dohody SAP a Strany zelených: „Rudo-zelená spolupráce pro budoucnost“ (*Ett rödgrönt samarbete för framtiden*). Do voleb hodlají jít strany s vlastními programy, ale připravují vytvořit společnou programovou platformu pro tuto koalici. Za tímto účelem se vrcholní představitelé tří stran zavázali ustavit 5 společných pracovních skupin.²²

Tento krok do určité míry připomíná historickou tiskovou konferenci 3 nesocialistických stran v roce 1971, které vyhlásily podobný záměr, a také společnou předvolební alianci těchto stran před volbami v roce 2006. Bez ohledu na výsledek příštích parlamentních voleb, představuje několikrát zopakovaný a potvrzený záměr SAP utvořit vládní koalici nepochybně významnou změnu ve strategii SAP, která byla v koaliční vládě naposledy v roce 1957. SAP si tradičně nikdy nechtěla svazovat ruce před volbami identifikací budoucího partnera. Vývoj další spolupráce bude také záviset na vývoji volebních preferencí. Lze předpokládat, že se stoupajícími preferencemi SAP bude klesat zájem této strany o spolupráci s oběma menšími stranami a naopak.

Mezi švédskými specialisty navíc v nedávné době znovu vyvstaly úvahy o dalším prohloubení spolupráce nesocialistických stran. Například švédský politolog Tommy Möller již v roce 2006 uvažoval o postupném slučování stran jako o logickém kroku v další spo-

luprání pravicových stran (Möller 2006; viz také Olsson 2008a). K prohloubení spolupráce skutečně došlo. Na podzim 2008 zahájily strany Aliance pro Švédsko diskusi o hlubší spolupráci pro volby 2010. Ustavily 6 společných tematických pracovních skupin, dosáhly shody v řadě oblastí (např. zdravotnictví, ekonomika, bezpečnost, školství) a naplánovaly další spolupráci pro rok 2009 a 2010.²³ Dále také spustily webové stránky „Místo setkání Aliance“ (*Träffpunkt allians*),²⁴ kde hodlají prezentovat svou společnou programovou platformu.

Tento vývoj přivedl některé politology (Marie Demkerová, Leif Lewin, Tommy Möller), aby hovořili o prvních krocích k vytvoření švédské varianty bipartismu (Hernadi 2008, Möller 2006).²⁵ Bipartismus označuje systém dvou relevantních stran, které vytváří jednobarevné většinové vlády a které se střídají u moci (Sartori 2005: 200). Vývoj ve Švédsku by tomuto vymezení zcela odpovídal, avšak s rozdílem, že nedochází ke splynutí obou bloků do pouhých 2 stran, ale pouze k posilování soudržnosti obou bloků (při zachování jednotlivých stran uvnitř nich). Splývání historických stran při zachování poměrného zastoupení je zatím nepravděpodobné, jak argumentují jiní odborníci (Bolin a Aylott 2007: 632). Strany jednak mohou ztratit svou ideologicko-politickou identitu před voliči, kteří by pak mohli k volbám chodit méně často. Hrozí také spory uvnitř bloku v otázce EU či zahraniční politiky, současně také spory uvnitř jednotlivých stran, kde jsou potenciální frakce, které nemusí souhlasit s existencí aliance. Z hlediska strategie v rámci stranického systému se SAP zužuje vyjednávací prostor a mohl by podle T. Möllera vést ke ztížení boje o středové voliče (Hernadi 2008).

7. Závěrečné úvahy

Dlouhodobě se formující model dvojblokového uspořádání stranického systému napomáhá úplné vládní alternaci, která posiluje přímý vliv voličů na utváření vlád a která je považována za příznivý faktor pro demokracii (např. Novák 1997: 154). Tato podoba stranického systému a s ním související bipolarita a alternace bloků v tomto ohledu odpovídají logice fungování bipartismu. Švédský politolog Leif Lewin tento trend vnímá pozitivně a argumentuje i průzkumy mezi voliči, kteří tento vývoj vesměs vítají (Olsson 2008a). Snaha nabídnout voličům alternativu v podobě jasné koherentní aliance je patrná u všech relevantních stran, které považují tuto strategii za vhodnou cestu k porážce soupeře. Bipartismus, který předpokládá ve Švédsku splynutí každého z bloků v jednu stranu, se však v blízké budoucnosti jeví jako krajně nepravděpodobný. Poměrný volební systém a silná historická tradice a ukotvenost tradičních stran ve společnosti tomuto vývoji nenapomáhají, resp. mu naopak brání. Trend k posilování dvojblokové podoby švédského stranického systému ilustruje i analýza modelů spolupráce a soutěže. Úplná alternace či absence alternace, které svědčí o konsolidovanosti obou bloků, jsou daleko častější než částečná alternace, která se naposled projevila v roce 1981. Navíc poslední levo-pravá koalice fungovala naposled v roce 1957. Rozdělení stran do stabilních aliancí je příznivé také pro opakování tradičních vládních vzorců. Minulost ukázala, že individuální postup k dlouhodobému úspěchu nevede. Postupné oslabování SAP přivedlo tuto stranu ke změně strategie a k vyhledávání předvolební spolupráce s programově blízkými stranami, což bylo pro SAP v minulosti prakticky nemyslitelné.

Z hlediska Mairova přístupu nedošlo zatím od roku 1976 k výrazné změně stranického systému. Proměnu systému by způsobil vznik vládní většinové koalice socialistických stran, která se zatím nikdy ve švédské historii neobjevila. Stále soutěživější pojetí švédské politiky může být vnímáno jako jistá antiteze vůči tradičnímu chápání Švédska jako „konsenzuální demokracie“ či jako země „politiky kompromisu“ (Elder et al. 1982: 9, Möller 1986: 157, Bäck a Möller 1990: 31). Zdá se, že princip konsenzu ze stranického systému nezmizel, spíše oslabil (Mattson 1996: 175). Nesocialistické strany schopnost kooperace ve volbách, ale i ve společné vládě prokázaly a jejich spolupráce došla dále než spolupráce levice. To, zda se podaří uskutečnit levicovým stranám podobnou alianci, se skutečně ukáže až po parlamentních volbách v roce 2010.

PŘÍLOHA: Přehled vlád ve Švédsku (1928–2006)

	Předseda vlády	Strana premiéra	Začátek a konec	Trvání vlády	Složení vlády	Typ vlády	Parlamentní podpora (%)	Alternace	Formule
1	Arvid Lindman	M	10. 02. 1928 06. 07. 1930	20	M	jednobarevná menšinová	32	úplná	novátorská
2	Carl Gustaf Ekman II	Fp	06. 07. 1930 09. 06. 1932	26	Fp	jednobarevná menšinová	14	úplná	novátorská
3	Felix Hamrin	Fp	09. 06. 1932 09. 24. 1932	2	Fp	jednobarevná menšinová	14	žádná	tradiční
4	Per Albin Hansson I	SAP	09. 24. 1932 06. 19. 1936	45	SAP	jednobarevná menšinová	45	úplná	tradiční
5	Axel Pehrsson Bramstorp	C	06. 19. 1936 09. 28. 1936	3	C	jednobarevná menšinová	16	úplná	novátorská
6	Per Albin Hansson II	SAP	09. 28. 1936 12. 13. 1939	40	SAP, C	většinová koalice	64	částečná	novátorská
7	Per Albin Hansson III	SAP	12. 13. 1939 12. 15. 1940	10	SAP, M, C, Fp	většinová koalice	95	částečná	novátorská
8	Per Albin Hansson IV	SAP	12. 15. 1940 09. 17. 1944	46	SAP, M, C, Fp	většinová koalice	99	žádná	tradiční
9	Per Albin Hansson V	SAP	09. 17. 1944 07. 31. 1945	11	SAP, M, C, Fp	většinová koalice	93	žádná	tradiční
10	Per Albin Hansson VI	SAP	07. 31. 1945 10. 06. 1946	13	SAP	jednobarevná menšinová	50	částečná	tradiční
11	Tage Erlander I	SAP	10. 11. 1946 09. 19. 1948	23	SAP	jednobarevná menšinová	50	žádná	tradiční
12	Tage Erlander II	SAP	09. 19. 1948 10. 01. 1951	36	SAP	jednobarevná menšinová	49	žádná	tradiční
13	Tage Erlander III	SAP	10. 01. 1951 09. 21. 1952	12	SAP, C	většinová koalice	62	částečná	tradiční
14	Tage Erlander IV	SAP	09. 21. 1952 09. 26. 1956	48	SAP, C	většinová koalice	59	žádná	tradiční
15	Tage Erlander V	SAP	09. 26. 1956 10. 26. 1957	13	SAP, C	většinová koalice	54	žádná	tradiční

16	Tage Erlander VI	SAP	10.31.1957 07.01.1958	7	SAP	jednobarevná menšinová	46	částečná	tradiční
17	Tage Erlander VII	SAP	07.01.1958 09.18.1960	28	SAP	jednobarevná menšinová	48	žádná	tradiční
18	Tage Erlander VIII	SAP	09.18.1960 09.20.1964	48	SAP	jednobarevná menšinová	49	žádná	tradiční
19	Tage Erlander IX	SAP	09.20.1964 09.15.1968	48	SAP	jednobarevná menšinová	48	žádná	tradiční
20	Tage Erlander X	SAP	09.15.1968 10.14.1969	13	SAP	jednobarevná většinová	54	žádná	tradiční
21	Olof Palme I	SAP	10.14.1969 09.20.1970	12	SAP	jednobarevná většinová	54	žádná	tradiční
22	Olof Palme II	SAP	09.20.1970 09.16.1973	36	SAP	jednobarevná menšinová	47	žádná	tradiční
23	Olof Palme III	SAP	09.16.1973 10.07.1976	36	SAP	jednobarevná menšinová	45	žádná	tradiční
24	Thorbjörn Fälldin I	C	10.07.1976 10.05.1978	24	C, Fp, M	většinová koalice	52	úplná	novátorská
25	Ola Upleten	Fp	10.13.1978 09.16.1979	12	Fp	jednobarevná menšinová	11	částečná	tradiční
26	Thorbjörn Fälldin II	C	10.07.1979 05.08.1981	20	C, Fp, M	většinová koalice	50,1	částečná	tradiční
27	Thorbjörn Fälldin III	C	05.19.1981 09.19.1982	16	C, Fp	menšinová koalice	29	částečná	novátorská
28	Olof Palme IV	SAP	10.07.1982 09.15.1985	36	SAP	jednobarevná menšinová	48	úplná	tradiční
29	Olof Palme V	SAP	09.15.1985 03.01.1986	5	SAP	jednobarevná menšinová	46	žádná	tradiční
30	Ingvar Carlsson I	SAP	03.12.1986 09.18.1988	31	SAP	jednobarevná menšinová	46	žádná	tradiční
31	Ingvar Carlsson II	SAP	09.18.1988 02.26.1990	17	SAP	jednobarevná menšinová	45	žádná	tradiční
32	Ingvar Carlsson III	SAP	02.27.1990 09.15.1991	19	SAP	jednobarevná menšinová	45	žádná	tradiční
33	Carl Bildt I	M	10.03.1991 09.18.1994	36	C, Fp, M, Kd	menšinová koalice	49	úplná	novátorská
34	Ingvar Carlsson IV	SAP	10.06.1994 03.18.1996	18	SAP	jednobarevná menšinová	46	úplná	tradiční
35	Göran Persson I	SAP	03.21.1996 09.20.1998	30	SAP	jednobarevná menšinová	46	žádná	tradiční
36	Göran Persson II	SAP	09.20.1998 09.15.2002	48	SAP	jednobarevná menšinová	38	žádná	tradiční
37	Göran Persson III	SAP	09.15.2002 09.17.2006	48	SAP	jednobarevná menšinová	41	žádná	tradiční
38	Fredrik Reinfeldt	M	09.17.2006		M, C, Fp, Kd	většinová koalice	51	úplná	tradiční

Pozn.: Parlamentní podpora znamená procentuální podíl hlasů poslanců, jejichž strana je součástí vlády (podíl se vztahují k dolní komoře parlamentu až do roku 1969, poté se vztahují k jediné komoře parlamentu).

Zdroj: Vlastní zpracování, přehled vlád viz Bergman 2003: 196–208, Woldendorp et al. 2000: 500

Poznámky

1. V tomto článku je termín „nesocialistický“ používán jako synonymum k termínu „pravcový“.
2. Termín slouží švédským politologům k označení stabilního („zamrzlého“) pětistranického systému od konce 20. let do 70., resp. do roku 1988, kdy parlamentní křesla získávala výhradně pětice politických stran (viz Back a Berglund 1978: 21, Holmberg 1978: 72, Lane et al. 1993: 207, Demker a Svåsand 2005).
3. K historii švédského stranického systému viz Back a Berglund 1978, Berglund a Lindström 1978, Särilvik 2002, Einhorn a Logue 1988, Bäck a Möller 1990, Möller 2004. Z nepříliš početné české psané literatury lze doporučit zejména práci Lubomíra Kopečka (2005).
4. Současný název pochází z roku 1990. V letech 1967–1990 se strana nazývala Levicová strana komunistů (*Vänsterpartiet Kommunisterna*).
5. Strana se až do roku 1969 nazývala „Pravicová strana“ (*Högerpartiet*).
6. Současný název pochází z roku 1957.
7. Řada autorů argumentuje, že od konce 70. let, kdy se jednou z nejdůležitějších politických otázek stala jaderná energie, která navíc byla příčinou pádu historicky první pravcové koaliční vlády, se na politické scéně objevila nová postmateriální konfliktní linie (Inglehart 1977). Ta ve švédském případě dostala název ekologie vs. růst apod. (bliže viz Holmberg 1978: 68, Vedung 1980: 109, Arter 1990: 122, Strøm a Bergman 2005: 302). Dalším tématem, které rozděluje jednotlivé politické strany, je otázka evropské integrace (bliže viz Gustavsson 1998: 40–1, Hancock 1972: 434, Aylott 1999: 49, Kaniok 2004).
8. Tato strana je označována jako „státнесoucí strana“ (*statsbärande parti*) (Lindström 2005: 79), označení, které se blíží výrazu „strana s většinovým posláním“ (Novák 1997: 141–4). Ideologie strany, program i konkrétní opatření se postupně nesmazatelně zapsaly do tváře a charakteru Švédska a její historie a vedly k vytvoření jedinečného společensko-politického modelu (Larsson 1994).
9. Ve švédských parlamentních podmínkách je abstinence prakticky pasivní podporou při hlasování o vládě (Aylott a Bergman 2004: 20).
10. Mezi roky 1850 a 1930 opustilo zemi přes jeden milion Švédů (Hadenius 1997: 10).
11. Nová demokracie byla v Riksdagu pouze 1 funkční období (1991–4).
12. Ve švédské politologii, žurnalistice i obecném povědomí se pro SAP, Levicovou stranu a Stranu zelených používá označení „socialistické“ (*socialistisk*) či „levicové“ (*vänsterpartierna*, popř. *vänsterblocket*) strany. Pro 4 zbýlé strany se používá běžně termín „nesocialistické“, resp. „buržoazní“ (*borgerlig*). Švédská politika potvrzuje tezi N. Bobbia (2003) o stále vysoké míře relevance rozdělení levice-pravice.
13. Podporující strana je opoziční strana, která spolehlivě podporuje samotnou vládu i jí prosazované politiky (Mattson 1996: 81, Blondel a Cotta 1996: 6). Tento koncept není nový a je běžně používán ve skandinávském (Pedersen 1967: 156, Bäck a Möller 1990: 63, Sterzel 1999: 136) i mezinárodním (Blondel a Cotta 1996, Woldendorp et al. 2000: 19, Aylott a Bergman 2004: 4, Bale a Bergman 2006: 422) kontextu.
14. Strøm rozlišuje mezi „formálními menšinovými vládami“, které se zhruba opírají o 60% hlasů v dolní sněmovně, a „skutečnými menšinovými vládami“, které mají za sebou pouze 40% podporu (Strøm 1990: 62).
15. Zde je třeba upozornit, že ne všichni politologové považují rezignaci premiéra či nové parlamentní volby za konec vlády. Např. Bergman (2003: 197) nepovažuje vládní krizi z roku 1990 za předěl mezi 2 odlišnými vládami.
16. SAP nedůvěřovala oběma stranám v otázkách zahraniční a bezpečnostní politiky (Braun 2006: 59).
17. Ruin (1969: 80) tvrdí, že dalšími důvody byla slabá parlamentní podpora pro pravcovou koalici a také absence společné programové platformy s konzervativci (viz také Strøm a Bergman 2005: 290–291, Möller 1986: 20).

18. Lze zmínit i třetí alternativu, kterou byla spolupráce liberálů s konzervativci. V řadě ohledů (ES, daně) zastávaly obě strany téměř shodné pozice. Obě strany dokonce tajně spolupracovaly v rámci pracovních skupin. Poté, co se Gunnar Heckscher ujal vedení Konzervativní strany (1961–5), se spolupráce posunula i na nejvyšší úroveň. Spolupráce nabyla i institucionalizovaných obrysů ve formě „Fóra pro občanskou diskusi“ z roku 1957 (*Forum för Borgerlig Debatt*, 1957), které se proměnilo ve „Fórum pro společenskou diskusi“ v roce 1967 (*Forum för Samhällsdebatt*) (Möller 1986: 25). Konzervativci také v roce 1959 iniciovali návrh na fúzi obou stran. Ačkoli se mohl Bertil Ohlin, předseda liberálů, stát předsedou této sjednocené strany, tato iniciativa nakonec ztroskotala (Möller 1986: 18).
19. Zde je třeba upozornit na fakt, že tato forma spolupráce byla na konci 50. let spíše okrajovou myšlenkou. V roce 1957 preferovali představitelé centristů a liberálů širokou koalici všech parlamentních stran s výjimkou komunistů (*samlingsregering*) (Möller 1986: 56–62).
20. *Allians för Sverige 2006. Fler i arbete. Mer att dela på. Valmanifest 2006.*
21. Jedná se zejména o konzervativní část SAP, která má blízko k Levicové straně a k dominantní odborové konfederaci LO, která má zájem na spolupráci SAP s Levicovou stranou (Hennel 2008).
22. Jako 3 hlavní problémy strany definovaly: zaměstnaneckou politiku („krize pracovních příležitostí“), životní prostředí („krize klimatu“) a sociální politiku („krize sociálních jistot“). Blíže viz prohlášení ze 7. prosince 2008 „*Ett rödgrönt samarbete för framtiden*“ (SAP 2008b).
23. Předsedové 4 stran: Fredrik Reinfeldt (m), Maud Olofssonová (c), Jan Björklund (fp) a Göran Hägglund vydali společně prohlášení „Pokračujeme v budování Aliance pro Švédsko“ (*Vi fortsätter bygget av Allians för Sverige*), zveřejněné 10. října 2008 (on-line text).
24. Träffpunkt Allians (on-line text).
25. Již v roce 1969 rozebíral Olof Ruin (1969) možné alternativní podoby švédského stranického systému a uvažoval i o výhodách a nevýhodách bipartismu z pohledu jednotlivých švédských politických stran.

Použité zdroje

Literatura

- Amilon, Ingvar. 1963. „Partiledarkonferenserna – en studie i parlamentarisk praxis.“ *Statsvetenskaplig Tidskrift* 66, č. 45, 278–286.
- Arter, David. 1990. „The Swedish Riksdag: The Case of a Strong Policy-influencing Assembly.“ *West European Politics* 13, č. 3, 120–142.
- Arter, David. 1999a. *Scandinavian Politics Today*. Manchester: Manchester University Press.
- Arter, David. 1999b. „Party System Change in Scandinavia since 1970: ‚Restricted Change‘ or ‚General Change‘?“ *West European Politics* 22, č. 3, 139–158.
- Arter, David. 2006. *Democracy in Scandinavia. Consensual, majoritarian or mixed?* Manchester: Manchester University Press.
- Aylott, Nicholas. 2002. *Europe and the Swedish Parliamentary Elections of September 2002*. RIIA/OERN Election Briefing 6. London: Royal Institute of International Affairs.
- Aylott, Nicholas a Bergman, Torbjörn. 2004. *Almost in Government, But Not Quite: The Swedish Greens, Bargaining Constraints and the Rise of Contract Parliamentarism*. Paper presented in panel 6, ECPR joint sessions of workshops, Uppsala, April 2004.
- Back, Pär-Erik a Berglund, Sten. 1978. *Det svenska partiväsendet*. Stockholm: Almqvist och Wiksell Förlag AB.
- Bäck, Mats a Möller, Tommy. 1990. *Partier och Organisationer*. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Bennulf, Martin a Holmberg, Sören. 1990. „The Green Breakthrough in Sweden.“ *Scandinavian Political Studies* 13, č. 2, 165–184.

- Berglund, Sten a Lindström, Ulf. 1978. *The Scandinavian Party System(s). A Comparative Study*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergman, Torbjörn. 1993. „Constitutional Design and Government Formation: The Expected Consequences of Negative Parliamentarism.“ *Scandinavian Political Studies* 16, č. 4, 285–304.
- Bergman, Torbjörn. 2003. „Sweden. When Minority Governments are Rule and Majority Coalitions Exceptions.“ In: *Coalition Governemtns in Western Europe*. Eds. Wolfgang Müller a Kaare Strøm. Oxford: Oxford University Press, 192–230.
- Bergman, Torbjörn. 2006. „Sweden: From Separation of Power to Parliamentary Supremacy – and Back Again?“ In: *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*. Eds. Kaare Strøm, Wolfgang Müller a Torbjörn Bergman. Oxford: Oxford University Press, 594–620.
- Bergström, Hans. 1991. „Sweden’s Politics and Party System at the Crossroads.“ *Scandinavian Political Studies* 14, č. 3, 8–30.
- Blondel, Jean a Cotta, Maurizio, eds. 1996. *Party and Government. An Inquiry into the Relationship between Governments and Supporting Parties in Liberal Democracies*. Houndmills/Basingstoke/Hampshire/London: Macmillan Press.
- Bobbio, Norberto. 2003. *Pravice a levice. Důvod a smysl rozdělení politické scény*. Brno: CDK.
- Bolin, Niklas a Aylott, Nicholas. 2007. „Towards a Two-Party System? The Swedish Parliamentary Election of September 2006.“ *West European Politics* 30, č. 3, 621–633.
- Borre, Ole. 1984. „Critical Electoral Change in Scandinavia.“ In: *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies. Realignment or Dealignment?* Eds. Russel J. Dalton et al. New Jersey: Princeton University Press, 330–364.
- Braun, Mats. 2006. „Sweden: Stable Minority Governments.“ In: *Vládní modely v parlamentních systémech*. Eds. Blanka Řichová a kol. Praha: Moneta F-M, 47–62.
- Brunclík, Miloš. 2006. „Švédské parlamentní volby 2006: historická porážka sociální demokracie.“ *Mezinárodní politika* 30, č. 10, 18–20.
- Brusewitz, Axel. 1929. „Vad menas med parlamentarism? Ett försök till typologisk bestämning.“ *Statsvetenskaplig Tidskrift* 32, č. 1, 323–334.
- Burchell, Jon. 2001. „Small Steps‘ or ‚Great Leaps‘: How the Swedish Greens Are Learning Lessons of Government Participation.“ *Scandinavian Political Studies* 24, č. 3, 239–254.
- Demker, Marie a Svåsand, Lars. 2005. *Partiernas århundrade. Fempartimodellen uppgång och fall i Norge och Sverige*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Einhorn, Eric S. a Logue, John. 1988. „Continuity and Change in the Scandinavian Party Systems.“ In: *Parties and Party Systems in Liberal Democracies*. Ed. Steven B. Wolinetz. London/New York: Routledge, 159–202.
- Elder, Neil et al. 1982. *The Consensual Democracies? The Government and Politics of the Scandinavian States*. Oxford: Martin Robertson.
- Ersson, Svante. 2005. „Den yttre vänstern i Norge och Sverige.“ In: *Partiernas århundrade. Fempartimodellen uppgång och fall i Norge och Sverige*. Eds. Marie Demker a Lars Svåsand. Stockholm: Santérus Förlag, 59–77.
- Gahrton, Per. 1981. „Visst finns en ny politisk dimension i Sverige.“ *Sociologisk Forskning*, č. 3, 51–57.
- Gustavsson, Jakob. 1998. *The Politics of Foreign Policy Change. Explaining the Swedish Reorientation on EC Membership*. Lund: Lund University Press.
- Hadenius, Stig. 1997. *Swedish Politics During the 20th Century. Conflict and Consensus*. Stockholm: SI.
- Hadenius, Stig. 2003. *Modern svensk politisk historia. Konflikt och samförstånd*. Stockholm: Hjalmarson & Högberg Bokförlag.
- Hancock, Donald M. 1998. „Sweden.“ In: *Politics in Western Europe*. Eds. Donald M. Hancock et al. Houndmills/Basingstoke/Hampshire/London: Macmillan Press, 433–506.
- Holmberg, Sören. 1992. „The Undermining of a Stable Party System.“ In: *From Voters to Participants. Essays in Honour of Ole Borre*. Eds. Peter Gundelach a Karen Siune. Aarhus: Politica, 22–36.

- Holmberg, Sören a Oskarsson, Henrik 2004. *Väljartrender. En sammanfattning av några resultat från undersökningarna 1956–2002*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Inglehart, Ronald. 1977. *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton/New Jersey: Princeton University Press.
- Kaniok, Petr. 2004. „Euroskeptické strany ve Skandinávii.“ *Politologický časopis* 11, č. 2, 149–157.
- Kirchheimer, Otto. 1966. „The Transformation of the Western European Party Systems.“ In: *Political Parties and Political Development*. Eds. Joseph La Palombrá a Myron Weiner. Princeton: Princeton University Press, 177–200.
- Kopeček, Lubomír. 2005. „Skandinávie.“ In: *Politické strany Evropy. Analýza stranicko-politických systémů*. Eds. Maxmilián Strmiska et al. Praha: Portál, 175–281.
- Lane, Jan-Erik et al. 1993. „Scandinavian Exceptionalism Reconsidered.“ *Journal of Theoretical Politics* 5, č. 2, 195–230.
- Larsson, Jan. 1994. *Hemmet vi ärvde. Om folkhemmet, identiteten och den gemensamma framtiden*. Stockholm: Arena, Institutet för Framtidsstudier.
- Laver, Michael. 1989. „Party Competition and Party System Change. The Interaction of Coalition Bargaining and Electoral Competition.“ *Journal of Theoretical Politics* 1, č. 3, 301–324.
- Lindström, Ulf. 2005. „De socialdemokratiska partierna.“ In: *Partiernas århundrade. Fempartimodellen uppgång och fall i Norge och Sverige*. Eds. Marie Demker a Lars Svåsand. Stockholm: Santérus Förlag, 79–102.
- Mair, Peter. 1998. *Party System Change. Approaches and Interpretations*. Oxford: Clarendon Press.
- Mair, Peter. 2006. „Party System Change.“ In: *Handbook of Party Politics*. Eds. Richard S. Katz a William Crotty. London/Thousand Oaks/New Delhi: Sage Publications, 63–74.
- Malmström, Cecilia. 2005. „Folkpartiet och Venstre – liberala partier i Sverige och Norge.“ In: *Partiernas århundrade. Fempartimodellen uppgång och fall i Norge och Sverige*. Eds. Marie Demker a Lars Svåsand. Stockholm: Santérus Förlag, 133–158.
- Mattson, Ingvar. 1996. *Förhandlingsparlamentarism. En jämförande studie av riksdagen och folketinget*. Lund: Lund University Press.
- Möller, Tommy. 1986. *Borgerlig samverkan*. Uppsala: Diskurs.
- Möller, Tommy. 2004. *Svensk politisk historia 1809–1975*. Lund: Studentlitteratur.
- Novák, Miroslav. 1997. *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Slon.
- Pedersen, Mogens. 1967. „Consensus and Conflict in the Danish Folketing 1945–1965.“ *Scandinavian Political Studies* 2, 143–166.
- Richard, Helen a Demker, Marie. 2005. „Religion och politik i Norge och Sverige: Kd och KrF.“ In: *Partiernas århundrade. Fempartimodellen uppgång och fall i Norge och Sverige*. Eds. Marie Demker a Lars Svåsand. Stockholm: Santérus Förlag, 191–217.
- Ruin, Olof. 1969. „Patterns of Government Composition in Multi-party Systems: The Case of Sweden.“ *Scandinavian Political Studies* 4, 71–87.
- Ruin, Olof. 1996. „Sweden: From Stability to Instability?“ In: *Party and Government. An Inquiry into the Relationship between Governments and Supporting Parties in Liberal Democracies*. Eds. Jean Blondel a Maurizio Cotta. Houndmills/Basingstoke/Hampshire/London: Macmillan Press, 61–77.
- Sainsbury, Diane. 1991. „Swedish Social Democracy in Transition: The Party’s Record in the 1980s and the Challenge of the 1990s.“ *West European Politics* 14, č. 3, 31–57.
- Sainsbury, Diane. 1993. „The Swedish Social Democrats and the Legacy of Continuous Reform: Asset or Dilemma?“ *West European Politics* 16, č. 1, 39–61.
- Särilvik, Bo. 1970. „Voting Behaviour in Shifting ‘Election Winds’. An Overview of the Swedish Election 1964–1968.“ *Scandinavian Political Studies* 5, 241–283.
- Särilvik, Bo. 2002. „Party and Electoral System in Sweden.“ In: *The Evolution of Electoral and Party Systems in the Nordic Countries*. Eds. Bernard Grofman a Arend Lijphart. New York: Agathon Press, 225–291.
- Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu*. Brno: CDK.

- Smith, Gordon. 1989a. „A System Perspective on Party System Change.“ *Journal of Theoretical Politics* 1, č. 3, 349–363.
- Smith, Gordon. 1989b. „Core Persistence: Change and the ‚People’s Party‘.“ *West European Politics* 12, č. 4, 157–168.
- Sterzel, Fredrik. 1999. *Parlamentarismen i författningen*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Sjernerquist, Nils. 1966. „Sweden: Stability of Deadlock?“ In: *Political Opposition in Western Democracies*. Ed. Robert A. Dahl. London/New York: Yale University Press, 116–146.
- Strøm, Kaare. 1990. *Minority Government and Majority Rule*. Cambridge/New York/Port Chester/Melbourne/Sydney: Cambridge University Press.
- Strøm, Kaare a Bergman, Torbjörn. 1992. „Sweden: Social Democratic Dominance in One Dimension.“ In: *Party Policy and Government Coalitions*. Eds. M. J. Laver a Ian Budge. New York: St. Martin’s Press, 109–139.
- Strøm, Kaare a Bergman, Torbjörn. 2005. „Partierna och regeringsmaktern.“ In: *Partiernas århundrade. Fempartimodellen uppgång och fall i Norge och Sverige*. Eds. Marie Demker a Lars Svåsand. Stockholm: Santérus Förlag, 279–329.
- von Sydow, Björn. 2004. „Författningsutvecklingen och parlamentarismen sedan 1970.“ In: *Politikens ramar och aktörer*. Ed. Olof Ruin. Stockholm: Hjalmarson & Högberg, 15–35.
- Vedung, Evert. 1979. *Kärnkraften och regeringen Fälldins fall*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Vedung, Evert. 1980. „Kärnkraften och partisystemet i Sverige.“ *Politica* 12, č. 1, 108–139.
- Vedung, Evert. 1988. „The Swedish Five-Party Syndrome and the Environmentalists.“ In: *When Parties Fail*. Eds. Kay Lawson a Peter H. Merkl. Princeton: Princeton University Press, 76–109.
- Westerberg, Bengt. 2004. „Starkare regeringar trots proportionella val?“ In: *Politikens ramar och aktörer*. Ed. Olof Ruin. Stockholm: Hjalmarson & Högberg, 119–135.
- Widfeldt, Anders. 1995. „The Swedish Parliamentary Election of 1994.“ *Electoral Studies* 14, č. 2, 206–212.
- Widfeldt, Anders. 2003. „The parliamentary election in Sweden.“ *Electoral Studies* 22, č. 4, 765–807.
- Woldendorp, Jaap et al. 2000. *Party Government in 48 Democracies (1945–1998). Composition-Duration-Personnel*. Dordrecht/Boston/London: Kluwer Academic Publishers.
- Wolinetz, Steven. 2006. „Party Systems and Party System Types.“ In: *Handbook of Party Politics*. Eds. Richard S. Katz a William Crotty. London/Thousand Oaks/New Delhi: Sage Publications, 51–62.
- Wörlund, Ingemar. 2005. „Miljöpartiet i Sverige och Norge.“ In: *Partiernas århundrade. Fempartimodellen uppgång och fall i Norge och Sverige*. Eds. Marie Demker a Lars Svåsand. Stockholm: Santérus Förlag, 241–252.

Ostatní zdroje

- Bergman, Torbjörn a Sandström, Camilla. 2006. „Mot höger och mot vänster. Skillnaderna mellan de politiska blocken tycks i själva verket ha ökat.“ *Västerbottens-Kuriren*, 21. října 2006.
- Björklund, Marianne et al. 2008. „S-mp-förlovnig får hård intern kritik.“ *Dagens Nyheter*, 9. října 2008.
- Brors, Henrik. 2008. „Sahlins auktoritet har skadats.“ *Dagens Nyheter*, 9. října 2008.
- Carlbon, Mats. 2006. „Lars Ohly traskar i Lars Werners spår.“ *Dagens Nyheter*, 3. ledna 2006.
- Carlbon, Mats. 2008. „Mp: Vänsterpartiet inte aktuellt för koalitionsregering.“ *Dagens Nyheter*, 10. října 2008.
- Hennel, Lena. 2008. „Kritik mot s-mp-uppgörelse.“ *Svenska Dagbladet*, 9. října 2008.
- Hernadi, Alexandra. 2008. „Statsvetare: ‚Vi närmar oss ett tvåpartisystem‘.“ *Dagens Nyheter*, 23. května 2008.
- Karlsson, Lars-Ingemar. 2008. „S och mp siktar på att regera ihop.“ *Dagens Nyheter*, 8. října 2008.
- Molin, Kari. 2008. „Mona Sahlins backar om v.“ *Dagens Nyheter*, 10. října 2008.

- Möller, Tommy. 2006. „Sammanslagning nästa steg för valets segrande allians.“ *Dagens Nyheter*, 18. září 2006.
- Olsson, Tobias. 2008a. „Stor nackdel för vänsterblocket.“ *Svenska Dagbladet*, 12. února 2008.
- Olsson, Tobias. 2008b. „Wetterstrand: v förlorar på att nobba uppgörelse.“ *Svenska Dagbladet*, 12. února 2008.
- SAP. 2008a. *Rödgrönt samarbete för framtiden!* 8. října 2008 (<http://www.socialdemokraterna.se/Media/Senaste-nytt/Rodgront-samarbete-for-framtiden/>).
- SAP. 2008b. *Ett rödgrönt samarbete för framtiden*. 7. prosince 2008 (<http://www.socialdemokraterna.se/Media/Senaste-nytt/Ett-rodgront-samarbete-for-framtiden/>).
- SCB – Statistiska centralbyrån (<http://www.scb.se>).
- Södergren, Rosemari. 2008. „Överläggningar på gång på partiledarnivå inom s, v och mp.“ *Dagens Nyheter*, 30. srpna 2008.
- Träffpunkt allians (<http://www.alliansforsverige.se/traffpunkt-allians/>).
- Umírněná sjednocená strana (Moderaterna) (http://www.moderat.se/web/Vi_fortsatter_bygget_av_Allians_for_Sverige.aspx).
- Vänsterpartiet 2008. *Ett stort misstag av Mona Sahlin*. 8. října 2008 (<http://www.vansterpartiet.se/content/view/1800/744/>).